

PIEŁĘGNIARKA ZAAWANSOWANEJ PRAKTYKI – PRZYSZŁOŚĆ OPIEKI ZDROWOTNEJ XXI WIEKU

Advanced Practice Nurse – the future of healthcare in the 21st century

Izabella Uchmanowicz

Wydział Pielęgniarstwa i Położnictwa, Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu

adres do korespondencji: izabella.uchmanowicz@umw.edu.pl

STRESZCZENIE

Współczesne systemy opieki zdrowotnej na całym świecie stoją przed bezprecedensowymi wyzwaniami demograficznymi, epidemiologicznymi i ekonomicznymi. Starzejące się społeczeństwa, wzrost zachorowalności na choroby przewlekłe oraz niedobór wykwalifikowanej kadry medycznej wymuszają poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i klinicznych. W tym kontekście rola pielęgniarki zaawansowanej praktyki (*Advanced Practice Nurse – APN*) jawi się jako kluczowy element transformacji systemów opieki zdrowotnej w kierunku większej dostępności, efektywności i jakości świadczeń.

Słowa kluczowe: pielęgniarka zaawansowanej praktyki, APN, APRN, opieka zdrowotna, kompetencje kliniczne, edukacja pielęgniarska.

SUMMARY

Contemporary healthcare systems worldwide are facing unprecedented demographic, epidemiological, and economic challenges. Ageing populations, the increasing prevalence of chronic diseases, and shortages of qualified medical personnel necessitate the search for innovative organizational and clinical solutions. In this context, the role of the Advanced Practice Nurse (APN) emerges as a key element in the transformation of healthcare systems toward greater accessibility, efficiency, and quality of care.

Key words: advanced practice nurse, APN, APRN, healthcare, clinical competencies, nursing education.

DEFINICJA I RAMY KOMPETENCYJNE APN

Międzynarodowa Rada Pielęgniarek (International Council of Nurses – ICN) w swoich wytycznych z 2020 roku definiuje pielęgniarkę zaawansowanej praktyki jako specjalistkę posiadającą zaawansowane wykształcenie podyplomowe na poziomie minimum stopnia magistra, która legitymuje się zaawansowaną wiedzą specjalistyczną, umiejętnościami podejmowania złożonych decyzji klinicznych oraz kompetencjami niezbędnymi do realizacji zaawansowanej praktyki pielęgniarskiej [1]. Charakterystyka tej roli jest kształtowana przez kontekst, w którym APN jest uprawniona do praktyki.

Model Konsensusu APRN (APRN Consensus Model), opracowany w 2008 roku przez National Council of State Boards of Nursing (NCSBN) oraz ponad 40 organizacji pielęgniarskich w Stanach Zjednoczonych, wyróżnia cztery główne role zaawansowanej praktyki: Nurse Practitioner (NP), Clinical Nurse Specialist (CNS), Certified Nurse-Midwife (CNM) oraz Certified Registered Nurse Anesthetist (CRNA) [2]. Model ten precyzuje standardy edukacji, licencjonowania, akredytacji, certyfikacji oraz zakresu praktyki dla każdej z tych specjalizacji.

KOMPETENCJE I ZAKRES PRAKTYKI

Pielęgniarki zaawansowanej praktyki posiadają rozszerzone kompetencje kliniczne obejmujące przeprowadzanie kompleksowej oceny stanu zdrowia, diagnozowanie chorób, zlecenie i interpretację badań diagnostycznych oraz przepisywanie leków [3]. Co szczególnie istotne, praktyka APN charakteryzuje się holistycznym podejściem do pacjenta, które wykracza poza diagnozę medyczną i uwzględnia psychologiczne, społeczne i kulturowe determinanty zdrowia. Takie podejście jest szczególnie wartościowe w kontekście rosnącej złożoności problemów zdrowotnych populacji oraz konieczności zapewnienia opieki zorientowanej na pacjenta (*patient-centered care*).

Programy edukacyjne przygotowujące pielęgniarki do roli APN kładą nacisk na rozwój kompetencji w zakresie praktyki opartej na dowodach naukowych (*Evidence-Based Practice*), myślenia

systemowego, przywództwa klinicznego, współpracy interdyscyplinarnej oraz rzecznictwa na rzecz pacjentów [4]. Coraz więcej krajów wprowadza programy na poziomie doktoratu praktyki pielęgniarskiej (*Doctor of Nursing Practice – DNP*), które mają stać się standardem przygotowania do zaawansowanej praktyki do 2025 roku [5].

DOWODY NAUKOWE NA EFEKTYWNOŚĆ PRAKTYKI APN

Liczne badania naukowe potwierdzają wysoką jakość i bezpieczeństwo opieki świadczonej przez pielęgniarki zaawansowanej praktyki. Systematyczny przegląd literatury obejmujący badania z lat 1990–2008 wykazał, że opieka realizowana przez APN charakteryzuje się porównywalną lub wyższą jakością w odniesieniu do opieki lekarskiej w zakresie wskaźników zdrowotnych, satysfakcji pacjentów oraz efektywności kosztowej [6]. Szczególnie obiecujące są wyniki dotyczące roli APN w podstawowej opiece zdrowotnej, zarządzaniu chorobami przewlekłymi oraz opiece nad populacjami o ograniczonym dostępie do usług medycznych.

W kontekście starzejącego się społeczeństwa i wzrostu zapotrzebowania na usługi geriatryczne szczególne znaczenie ma rola APN w koordynacji kompleksowej opieki nad osobami starszymi z wielochorobowością. Badania wskazują na istotną redukcję liczby hospitalizacji, skrócenie czasu pobytu w szpitalu oraz poprawę jakości życia pacjentów objętych opieką APN [7].

WYZWANIA I BARIERY W ROZWOJU PRAKTYKI APN

Pomimo udokumentowanych korzyści, rozwój praktyki zaawansowanej pielęgniarstwa napotyka liczne bariery o charakterze systemowym, legislacyjnym i społecznym. Do głównych wyzwań należą: brak jednolitych standardów edukacji i certyfikacji w skali międzynarodowej, ograniczenia prawne dotyczące zakresu samodzielnej praktyki i przepisywania leków, niedostateczne mechanizmy finansowania oraz ograniczona świadomość społeczna i zawodowa co do roli i kompetencji APN [8].

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) prognozuje globalny niedobór 12,9 miliona pracowników ochrony zdrowia, w tym lekarzy, pielęgniarek i położnych, do 2035 roku [9]. W obliczu tej prognozy pełne wykorzystanie potencjału pielęgniarek zaawansowanej praktyki staje się imperatywem strategicznym dla zapewnienia dostępu do opieki zdrowotnej dla wszystkich (*Universal Health Coverage – UHC*).

REKOMENDACJE I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Skuteczna implementacja i rozwój roli APN wymaga kompleksowych działań na poziomie polityki zdrowotnej, edukacji oraz praktyki klinicznej. Kluczowe jest opracowanie krajowych ram regulacyjnych definiujących zakres kompetencji, standardy edukacji oraz mechanizmy finansowania praktyki APN. Niezbędne jest również prowadzenie systematycznych badań oceniających wpływ APN na wyniki zdrowotne, jakość opieki oraz efektywność systemu opieki zdrowotnej.

Edukacja społeczeństwa i środowiska medycznego na temat roli i kompetencji pielęgniarek zaawansowanej praktyki jest

niezbędna dla budowania zaufania i akceptacji dla tego modelu opieki. Równie ważne jest wspieranie współpracy interdyscyplinarnej oraz tworzenie środowiska pracy sprzyjającego autonomii zawodowej i rozwojowi APN.

PODSUMOWANIE

Pielęgniarka zaawansowanej praktyki reprezentuje przyszłość nowoczesnej opieki zdrowotnej, łącząc wysokie kompetencje kliniczne z holistycznym, zorientowanym na pacjenta podejściem do opieki. W obliczu globalnych wyzwań demograficznych i epidemiologicznych rozwój tej roli zawodowej nie jest opcją, lecz strategiczną koniecznością. Inwestycja w edukację, regulacje prawne oraz badania naukowe dotyczące praktyki APN to inwestycja w przyszłość systemów opieki zdrowotnej – systemów bardziej dostępnych, efektywnych i odpowiadających na rzeczywiste potrzeby populacji.

Źródło finansowania: Praca sfinansowana ze środków własnych autorki.

Konflikt interesów: Autorka nie zgłasza konfliktu interesów.

BIBLIOGRAFIA

1. International Council of Nurses. *Guidelines on advanced practice nursing 2020*. Geneva: ICN; 2020.
2. National Council of State Boards of Nursing. *Consensus Model for APRN Regulation: Licensure, Accreditation, Certification & Education*. Chicago: NCSBN; 2008.
3. American Nurses Association. *Advanced Practice Registered Nurses (APRN): Scope of Practice*. Silver Spring: ANA; 2017. Dostępny na URL: <https://www.nursingworld.org/practice-policy/workforce/what-is-nursing/aprn/>.
4. American Association of Colleges of Nursing. *The Essentials of Master's Education in Nursing*. Washington: AACN; 2011.
5. American Association of Nurse Anesthetists. *AANA Position on Doctoral Preparation of Nurse Anesthetists*. Park Ridge: AANA; 2007.
6. Newhouse RP, Stanik-Hutt J, White KM, et al. Advanced practice nurse outcomes 1990–2008: a systematic review. *Nurs Econ* 2011; 29(5): 230–250.
7. Bryant-Lukosius D, Spichiger E, Martin J, et al. Framework for evaluating the impact of advanced practice nursing roles. *J Nurs Scholarsh* 2016; 48(2): 201–209.
8. Wheeler KJ, Miller M, Pulcini J, et al. Advanced practice nursing roles, regulation, education, and practice: a global study. *Ann Glob Health* 2022; 88(1): 42.
9. World Health Organization. *Global strategy on human resources for health: Workforce 2030*. Geneva: WHO; 2016.

Adres do korespondencji:

Prof. dr hab. Izabella Uchmanowicz
Wydział Pielęgniarstwa i Położnictwa
Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu
ul. K. Bartla 5
51-618 Wrocław
Tel.: 71 784 18 24
E-mail: izabella.uchmanowicz@umw.edu.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 15.02.2024 r.

Po recenzji: 27.02.2024 r.

Zaakceptowano do druku: 28.02.2024 r.